

dr. Tadej Stegu

ZAKAJ KATEHEZA ODRASLIH?

Mednarodni svet za katehezo je v dokumentu *Kateheza odraslih v krščanski skupnosti* zapisal, da »je upravičeno in potrebno priznati, da se skupnost ne more imenovati res krščanska, če nima organske kateheze za vse svoje člane. Pri tem pa je kateheza odraslih osrednja odločitev, ki jo je treba dejansko in skrbno izvajati« (KO 25). Spomniti želim na nekatere vidike, ki nam pomagajo razumeti, zakaj vesoljna Cerkev (pa tudi Cerkev na Slovenskem) tako poudarja nujnost kateheze odraslih.

Kateheza odraslih v preteklosti

Kateheza odraslih ni nova, saj je stara toliko, kot je stara Cerkev. Tudi institucionalizirano obliko kateheze odraslih v zgodovini Cerkve kmalu odkrijemo v okviru katehumenata – uvajanja odraslih v krščanstvo. Posredovanje vere in rast posameznikov v veri sta bila za mlado Cerkev ključnega pomena, saj je živela in se širila v okolju, ki krščanstvu ni bilo naklonjeno. Posebno v času preganjanj je odločitev, da človek postane ali ostane kristjan, velikokrat pomenila odločanje med odpadom od vere na eni in zaplembo premoženja, pregnanstvom, mučenjem ali kruto smrtjo na drugi strani.¹ Kristjani so ostali tisti, ki so vedeli, komu in kaj so verovali. Biti kristjan je bila osebna drža in ne stvar tradicije ali navade. Uvajanje v krščanstvo je bilo učinkovito, saj se je kljub nekaterim, ki so ob hudih preganjanjih odpadli od vere, Cerkev hitro razširila po skoraj vsem tedaj znanem svetu. Z množičnim krščenjem otrok in upadanjem katehumenata je začela pešati tudi kateheza odraslih, čeprav nikoli ni docela zamrla in jo v različnih oblikah najdemo v vseh zgodovinskih obdobjih.

Današnje razmere in zahteve časa

S pojavom sekularizacije in vse večjim razkristjanjevanjem družbe se Cerkev v sodobnem času tudi v Evropi ponovno srečuje z ljudmi, ki Kristusa sploh ne poznajo ali pa so do njega ravnodušni. V začetku tretjega tisočletja opazamo, da je okolje, v katerem živimo, vse bolj podobno okolju, v katerem so živeli kristjani prvih stoletij, čeprav Cerkev vsaj v Evropi ni preganjana na enak način. Zato smo v pokoncilskem obdobju priča globokim spremembam na področju kateheze: ponovno je poudarjena pomembnost kateheze odraslih, ki postopno vse

¹ Okoliščine, v katerih so se ljudje v času preganjanj odločali za krščanstvo, nam oriše patristična literatura, prim. F. K. Lukman, *Kristusovi pričevalci*, Martyres Christi, Mohorjeva družba, Celje 1983.

bolj dobiva prednostno mesto. Poudarek pa ni le na katehezi za odrasle (saj je že tridentinski koncil obvezal župnike, da imajo ob nedeljah krščanski nauk, t. j. katehetski pouk tudi za odrasle vernike), ampak na katehezi odraslih, torej katehezi, ki resno upošteva značilnosti, kulturo, religiozna in bivanjska vprašanja odraslega človeka.

Današnje verske in kulturne razmere v Evropi namreč »zahtevajo v veri dozorele katoličane in misijonarske krščanske skupnosti, ki vsem ljudem pričajo o Božji ljubezni. Oznanjevanje evangelija upanja mora zato podpirati prehod od vere, kot jo podpira družbena tradicija in je seveda tudi vredna spoštovanja, k bolj osebni in zrelejši, premišljeni in prepričani veri« (CE 50). »Mnogi evropski sodobniki menijo, da vedo, kaj je krščanstvo, v resnici pa ga ne poznajo. Pogosto ne poznajo niti bistvenih prvin niti temeljnih pojmov vere. Mnogi krščeni živijo, kot da Kristusa ne bi bilo. Predvsem v cerkvenih običajih ponavljajo znamenja vere, dejansko sprejemanje verske vsebine pa jim ne ustreza in se ne oklepajo Jezusa. Trdno zanesljivost vere je pri mnogih zamenjal nejasen in manj obvezujoč verski občutek. Širijo se razne oblike agnosticizma in dejanskega ateizma, ki poglobljajo prepad med vero in življenjem. Mnoge je okužil duh svetnega humanizma, ki je oslabil njihovo vero ali jih, žal, pripeljal do tega, da so jo popolnoma opustili. Doživljamo nekakšno posvetno razlago krščanskega moralnega življenja« (CE 47). Zdi se, da verniki, ki so bili nekoč krščeni, niso dovolj zreli, da bi se uprli sekularizaciji in ideologijam, ki so nasprotne ne le Cerkvi in katoliški veri, ampak verovanju nasploh: to so ateistične, še več, antiteistične ideologije. Takšno stanje je v posinodalni apostolski spodbudi *Cerkev v Evropi* papež Janez Pavel II. zaznal že leta 2003. Spremembe, ki jih razbiramo tudi kasneje, potrjujejo, da je bilo opažanje točno in se takšno stanje vse bolj pogloblja.

Kateheti² ugotavljamo, da tradicionalni verouk ali kateheza – čeprav bi postala intenzivnejša – odraščajočih ne moreta voditi k odrasli veri, če prej niso bili deležni primarne krščanske socializacije ali prve evangelizacije, ki se v večini primerov udejanja v družini, po posredovanju odraslih.³ Kateheza, ki so je bili odrasli deležni v dobi odraščanja, pa v večini primerov očitno ne omogoča takšne rasti in dozorevanja v veri, ki bi odrasle v vlogi staršev usposobila za njihovo vlogo prvih učiteljev in pričevalcev za vero. Velikokrat se krščansko

² Kateheti so duhovniki, katehisti/-inje pa laiki/-inje in redovniki/-ce, ki katehizirajo. V priročniku pojem »katehet« označuje vse kategorije oseb, ki katehizirajo.

³ Prim. F. Škrabl, *Kako postati kristjan v Evropi danes, Poročilo z mednarodnega kongresa pedagogov religije in katehetov v Dresdnu*, v: BV 60 (2000); F. Škrabl, *Ali bomo s sedanjo obliko verouka še nadaljevali*, v: CSS 36 (2002), 62–64; J. Vodičar, *Kateheza v raznoliki in multikulturni Evropi, Mednarodni kongres evropske delovne skupine za katehezo, Budimpešta, 26.–31. maja 2004*, v: BV 65 (2005), 59–72.

uvajanje in kateheza zaključita že v dobi odraščanja – tudi zato mnogi odrasli ne vedo, kaj bi počeli z infantilno podobo Boga in krščanstva, ki jo od tedaj nosijo s seboj in za katero se zdi, da nima nobene vrednosti za njihovo konkretno življenje. Mnogi zato Boga sploh ne zanikajo, ampak jih Bog preprosto ne zanima.

Novo porajanje kateheze odraslih

Glede na to, da II. vatikanski koncil izrecno skoraj ne spregovori o katehezi ali o odraslih, je zanimivo, da skoraj vsa gibanja in nove stvarnosti, ki jih Sveti Duh budi v času sekularizacije, zbirajo in nagovarjajo odrasle. Sočasno smo priča ponovnemu oživljanju katehumenata za odrasle v Evropi in pri nas. V začetku tretjega tisočletja odkrivamo, da že obstajajo različne nove poti, modeli in načini, ki v praksi potrjujejo, da se Cerkev usmerja k sodobnemu odraslemu človeku in se mu odpira kot kraj resnične človečnosti.⁴ Ob tem kateheti ugotavljamo, da tisti, ki so odrasli v osebni veri, nimajo nepremostljivih težav s posredovanjem vere lastnim otrokom: večina otrok, ki odrastejo v družinah, kjer bi starše lahko označili kot odrasle kristjane, ostane dejavnih v Cerkvi tudi po dobi odraščanja (in obratno). In vendar je v praksi velika večina katehetskih prizadevanj še vedno namenjena otrokom. Podobno stanje pri naših sosedih je že pred časom nazorno opisal G. Morante: »Podatki o stanju na nacionalnem nivoju so neusmiljeni. Cerkvena energija ostaja večinoma neuravnotežena. 274.000 od 300.000 kristjanov se trudi za otroke in ostanek za mlade in odrasle. Kakor bi bilo 90 % italijanskih zdravnikov pediatrov, ostalih 10 % pa bi skrbelo za zdravje mladih, odraslih in ostarelih.«⁵

Prehajanje k času doraščali katehezi odraslih je torej postopen in zahteven proces. Kateheza, posebej kateheza odraslih, se razvija in išče svojo zrelo podobo v skladu s smernicami, ki jih nakazuje prenova po II. vatikanskem koncilu.⁶ Tudi Plenarni zbor Cerkve na Slovenskem v sklepnem dokumentu nakazuje nove usmeritve na področju katehetskega delovanja (prim. PZ 349). Četudi se velikokrat zdi, da so te usmeritve (pre)drzne in oddaljene od trenutne prakse,⁷ vendarle nakazujejo, da Cerkev na Slovenskem verjame, da je prehod k organizirani katehezi odraslih ne le nujen, ampak tudi mogoč in ga želi uresničiti.

⁴ Prim. J. Ratzinger, *Sol zemlje*, Družina, Ljubljana 1998, 138–140; J. Ratzinger, *Zur Gemeinschaft gerufen, Kirche heute verstehen*, Herder, Freiburg 1991, 124–147.

⁵ G. Morante, *I catechisti parrochiali in Italia nei primi anni '90, Ricerca socio-religiosa*, LDC, Torino 1996, 13.

⁶ Prim. L. Meddi, *La catechesi oltre, Il servizio catechistico nella prospettiva missionaria ed evangelizzatrice*, v: *Euntes docente* 40 (2002), 113–141.

⁷ Prim. A. S. Snoj, *Katehetika, Didaktična izhodišča religijskega, verskega in katehetskega pouka*, Salve, Ljubljana 2003, 168–169.

Zakaj prav k odraslim?

Kateheza naj bi pomagala konkretnemu človeku, da bi našel svojo identiteto in da bi se v polnosti uresničil. Tako se kateheza odraslih kaže kot temeljna oblika kateheze. Odrasel človek je sposoben svobodne odločitve ter v polnosti doumeti in sprejeti veselo oznanilo in vsebino vere. Vpliv II. vatikanskega koncila na katehetsko prakso in refleksijo je tako odločilen, da ne moremo razumeti temeljnih sprememb na področju kateheze in usmeritev kateheze odraslih, ne da bi vsaj v glavnih obrisih nakazali glavne smernice koncila.

V smislu *vsebine vere* koncil prinaša prenovljeno vizijo razodetja: Bog se je ljudem razodel po dogodkih in besedah ter se nam podaril v Kristusu, da bi nas poklical in postavil v polno občestvo s seboj. Vsa Cerkev je na različne načine poklicana k oznanjevanju – saj je vsa Cerkev misijonarska. Živo središče kateheze je Kristus. Cilj kateheze je, da ga pomaga spoznati, sprejeti, iti za njim, vstopiti v življenjsko občestvo z njim, kar nas uvaja v skrivnost Trojice, Cerkve in človeka, prerojenega v Kristusu. Cilj kateheze tako ni le posredovanje vsebine vere, ampak vzgoja »miselnosti vere«, uvajanje v občestveno življenje v Cerkvi, integracija vere in življenja. Kateheza pomaga prepoznavati čas, v katerem živimo, v luči Božje besede.

V smislu *razumevanja same Cerkve* koncil poudari, da je Cerkev materinsko naročje, ki v Kristusu poraja življenje po krščanskem uvajanju v vero. Da bi uresničila to svoje poslanstvo, pošilja katehete, ki so učitelji, vzgojitelji in pričevalci vere. V Cerkvi je vsak kristjan v moči svojega krsta in birme soodgovoren za evangelizacijo. Nismo le naslovniki, ampak *protagonisti* lastne poti vere.

V smislu *vsebine* kateheze koncil poleg tradicionalne vsebine nakazuje, da je potrebno trenutno socialno okolje gledati z očmi vere: okolje tako ni več le prostor, v katerem oznanjamo Božjo besedo, ampak tudi *teološki prostor*, v katerem se Bog razodeva po znamenjih časa in se vključuje v zgodovino odrešenja.

Odrasli pričakujejo odraslo besedo

Če je bilo še nedavno samoumevno, da se izobraževanje konča z zaključkom primarnega izobraževanja, ko je človek zadostno opremljen s potrebnim znanjem do konca svojih dni, danes zagotovo ni tako. V začetku novega tisočletja na vseh področjih opazamo soglasje o potrebnosti vseživljenjskega učenja, k čemur je pripomogel predvsem nagel tehnološki

razvoj.⁸ Sodobni odrasel človek je hočeš nočeš sprejel nujnost, da se na različne načine izobražuje in usposablja pravzaprav vse življenje. Zato se mu v kontekstu časa pravzaprav tudi kateheza odraslih zdi samoumevna – seveda pa bo mogel in hotel sprejeti le odraslo katehezo, ki upošteva njegovo odraslost, njegove življenjske okoliščine, stiske, izzive in radosti.

Kateheti pogosto z žalostjo ugotavljamo, da je naše prizadevanje v praksi kateheze otrok podobno sejanju semena ob pot (prim. Mt 13,1–23). Kljub temu da je dovolj že bežna pripomba, drža ali celo odsotnost staršev, da se zdi ves naš trud zaman, saj bodo otroci po birmi odšli v »odraslo« življenje in *de facto* zapustili Cerkev, zlahka razumemo, zakaj je kateheza odraslih danes nujna in neodložljiva.

⁸ Prim. International Commission on Education for the Twenty-first Century, *Learning Through life: challenges for the twenty-first century*, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Paris 2002, 9–34; J. Delors, *Učenje – skriti zaklad, Poročilo mednarodne komisije o izobraževanju za enaindvajseto stoletje, pripravljeno za UNESCO*, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ljubljana 1996, 95.